

Deprimerade ungdomar säger nej till professionell hjälp

Prevention – bländverk eller framtidshopp?

I Läkartidningen 9/99 intervjuas barn- och ungdomspsykiatern Gunilla Olsson som är ansvarig för »Uppsala-studien», i vilken ingick »i stort sett samtliga 16–17-åringar i kommunen som vid tiden för studien gick det första året på gymnasiet». Gunilla Olsson säger om sina tonåringar med depressionsdiagnos att »det är ganska plågsamt för mig som psykiater att se detta; pojken eller flickan svarar på formuläret och visar vid intervjun att han eller hon behöver hjälp, men avböjer ändå hjälp».

Sune Fredenberg skriver i Läkartidningen 11/99 under rubriken: »Kognitiv förhållningssätt väl tillämpligt inom allmänmedicinen» att »det förekommer många kritiska uttalanden i dagspressen om sjukvårdens bristande förmåga att kommunicera med människor och att visa förståelse för människors känslor», och han citerar Giacomo d'Elia i en artikel med titeln »Patientens högsta önskan: Känna att doktorn lyssnar».

Ur en av de sista Läkartidningarna föll ett SBU-häfte ut med en artikel som hade titeln »Kognitiv behandling gör gott vid depression – men är en bristvara!»

1 500 journaler finns bevarade

Efter dessa ångestfyllda texter läser jag i nr 12/99 berättelsen om Elna med titeln »Respektfulla läkare-patientmöten lindrade 30-årigt lidande» och känner igen det terapeutiska klimatet från mina egna stimulerande och glädjefyllda år 1950–1982 då jag hade fått ansvaret att som tonårspsykiater möta samhällets vildaste tonåringar i Östergötlands län. Från tiden 1950–1964, då jag var ensam barnpsykiater i länet, men samarbetade nära med föräldrar, socialassistenter, lärare och barnavårdsombud, finns 1 500 journaler bevarade på Landstingets arkiv med citat av huvudpersonerna själva, deras svar på bl a önskefrågor och för mindre barn teckningar med bl a »något otäckt» och »något trevligt». Också föräldrarnas ordgranna svar har registrerats och buntar av myndighetspapper finns inlagda i journalmapparna.

Det var nöden, tidsbristen, som i

barnpsykiatrins första år drev mig att ställa samma frågor till alla patienter, och på köpet kunde jag lätt registrera NOLLORNA, dvs det friska. Min frågemetodik kallade jag senare STAR, uttytt: Systematisk, terapeutisk, anamnestisk rapport.

Redan 1965 överfördes metodiken från nålkort till data av Data-centralen på KS och två gånger var jag inskriven som doktorand, bägge gångerna med stöd av Gösta Tibblin. Första gången var i mitten på 70-talet, men då jag under 1 1/2 år fick uppehålla vakansen som klinikchef på den barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Linköping måste jag uppskjuta avhandlingsarbetet till efter min pensionering 1982.

Skrev istället en lärobok

När jag till slut gav upp att disputera skrev jag i stället en läro- och debattbok med titeln »Som man ropar på tonåringen får man svar! Eller Tonåringar i sjukvård och socialvård». [1]

Medan jag var i tjänst lugnade jag mig själv med att varje journal ökade mitt material. Dock följde jag upp 85 tonårspatienter med uppgifter om sjukvård, kriminalvård och körkort, men också med samma frågor de fått vid nybesöket. Prognosen visade att 70 procent av de ofta gravt störda tonåringarna efter ca 10 år var välanpassade i samhället.

Långsam process

I Läkartidningen 6/99 skriver Erik Allander, nypensionerad professor i socialmedicin i Huddinge, att »preventionprocessens långsamhet, rundgång av kunskap och resultat samt människans bristande altruism är några av preventionens svagheter.» Den 23/10–98 skrev den för mig då okände Erik Allander till mig att han helhjärtat ville instämma i min korrespondensartikel i Läkartidningen [2] och bifogade sin skrift »Socialmedicinska enheten, Huddinge sjukhus 1974–1997. En studie i konstruktiva och destruktiva mekanismer i folkhälsovetenskapen».

Nu den 3 april läser jag en minnesruna över honom i SvD. Tre kolleger skriver där att »vetenskapssamhället genom hans bortgång förlorat en banbry-

tande gestalt» och att han var »en inspirerande vetenskapsman och en sann vän».

Prevention är möjlig

Jag hade velat svara Erik Allander att prevention är möjlig. Nu är det för sent. Men jag slutar inte att hoppas att unga kolleger både ska kunna få nytta av mitt anamnesverktyg och kunskap från de unika citaten i mitt stora journalmaterial. De kommer då att få uppleva inte bara respektfyllda, utan också glädjefyllda, improviseringsmöjliga möten med patienter som slipper bli stämplade med symtomdiagnoser. De får i stället en befriande insikt om vilka de påverkbara orsakerna är som kan vara bakgrunden till deras avvikande beteende.

En vuxenpsykiatrisk forskare som kom för att se mina arkiverade journaler sade som en första replik »du har ju inga värderingar» och själv tror jag att just denna »brist» väsentligt har bidragit till det terapeutiska klimatet vid mina patientmöten.

Brita Mannerheim

tonårspsykiater och f d överläkare, Linköping

Referenser

1. Mannerheim B. Som man ropar på tonåringar får man svar! Eller Tonåringar i sjukvård och socialvård. Stockholm: Carlssons Bokförlag, 1994.
2. Mannerheim B. Fara å färde när politiken styr och medlen tilldelas »lojala» forskare. Läkartidningen 1998; 95: 4573.

Max 400 ord i korrespondensspalten!

Till »korrespondens» välkomnas korta inlägg (högst 400 ord – vilket motsvarar 2 700 tecken plus högst fem referenser), i två exemplar och med dubbelt radavstånd.

Redaktionen förbehåller sig rätten att rubricera och förkorta inlägg. För att påskynda publiceringen sänds normalt inget korrektur till författaren. Ange dock alltid titel, adress och telefonnummer där vi kan nå skribenten. Kontakta redaktionen innan manus sänds med e-post.